

Heggen ouder dan de Dom van Utrecht

Das & Boom stuurt een landschapswacht naar bedreigd cultuurlandschap. „De laatste postzegels waardevol landschap worden vernield.”

Door onze redacteur
ARJEN SCHREUDER

BOXMEER, 17 JUNI. „Hier staan heggen die ouder zijn dan de Dom van Utrecht”, zegt Jaap Dirkmaat, voorzitter van de door vele bestuurders gevreesde Vereniging Das & Boom. Vanuit de auto wijst hij naar het schitterende gebied Maasheggen, op de grens van Noord-Brabant en Limburg. Hier staan duizenden jaren oude heggen langs de oevers van de Maas, reeds beschreven door Julius Caesar in zijn *De bella Gallica* als hinderlijke obstakels.

Er zitten nog fraaie stukjes Maasheggen bij. Dirkmaat stapt uit de auto en loopt naar een heg van meidoorns die een weiland afschermt van een weg. Hij pakt vijf blaadjes en legt ze op zijn hand, afkomstig van vijf verschillende soorten meidoorn. „Een ongekende rijkdom aan biodiversiteit. In een eeuwenoude heg vestigen zich niet alleen gedurende zijn bestaan zeer veel verschillende soorten, maar ook zijn door kruisingen varianten van soorten ontstaan, zoals hier met de meidoorn.” En daar,

wijst hij, een es in de heg met „vlechtsporen” uit het interbellum van de vorige eeuw, de laatste keer dat volgens boeren in de omgeving de es is „ingehakt” en de stam op z'n kant is gelegd. De es vormde samen met andere ‘gelegde’ bomen en struiken een gevlochten heg, goed om het vee binnen de wei te houden maar ook een „paradijs” voor duizenden planten- en diersoorten. En even verderop, in een reservaat van Staatsbosbeheer, in Vierlingsbeek, waar vrijwilligers de heggen op de grens van bos en akker hebben gevlochten. Zwaar werk volgens Dirkmaat, „zoals vroeger de boeren pijn in hun armen kregen van het slaan met heggenzwaarden”, een oude vorm van beheer waarmee de heg in vorm werd gesnoeid. Heggen die ook dassen beschutting bieden. „Je loopt hier van de ene dassenburcht naar de andere”, zegt Dirkmaat. „Het stikt ervan.”

Toch gaat er veel mis met het eeuwenoude agrarische cultuurlandschap, zo blijkt uit onderzoek van Das & Boom. „De laatste postzegels waardevol cultuurlandschap worden verkloot, waarmee ook belangrijk deel van onze vaderlandse geschiedenis verloren gaat.”

Rond 1900, meldt Das & Boom, waren grote delen van Nederland „belegd” met een „kleinschalig labirynth” van sloten, heggen, houtwallen, elzensingels en bomenla-

nen, „gelegen tussen kronkelende beken en meanderende rivieren”. Daarvan is „meer dan 90 procent” verdwenen. De invoering van het prikkeldraad en de modernisering van de landbouw hebben een „gigantische kaalslag” losgemaakt, waarbij 250.000 kilometer aan oude kavelgrenzen is vernietigd.

Dirkmaat stapt in Sambeek uit de auto om „mishandelde” heggen

brand gestoken, waardoor de heg dood ging. „Als je zoiets doet, dan ben je het niet waard om zulke gebieden te beheren. Nadat we dit verbranden van snoeihour vorig jaar aan de kaak hebben gesteld, komt dit gelukkig niet meer voor.” Er wordt nu ook regelmatig overleg gevoerd.

Niet de boeren dragen de schuld van de verloedering, stelt Das &

Er staat nu gras en paardenbloemen op de graften. Niks aronskelk en muskuskruid.

te tonen, „liefdeloos onderhouden” door gemeentewerkers en boeren „zonder enig benul” van de cultuurhistorische waarde. „De struiken zijn zo ver teruggesnoeid dat er allemaal afzonderlijke struikjes staan en ervan en aancengesloten heg geen sprake meer is. Zo onderhand denkt men nog dat de Maasheggen er zo uit horen te zien”, zegt hij hoofdschuddend. Andere struiken worden bij de grond afgezaagd en worden overwoerd door onkruid zodat de heg gelcidelijk verdwijnt onder bramen en brandnetels. Tot voor kort werd zelfs het snoeihour wel eens op de stobben gestapeld en in

Boom. Veel boeren van de huidige generatie hebben het onderhoud van heggen nooit geleerd, stelt de organisatie, en bovendien worden zij voor het beheer „categorisch onderbetaald” door de overheid.

Minder clementie heeft Das & Boom met verwaarloosde restjes cultuurlandschap die in handen zijn gekomen van organisaties met als taak deze te onderhouden en te bewaren voor het nageslacht. Dirkmaat vindt dat organisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen het goede voorbeeld moeten geven. Daartoe zal een Landschapswacht namens Das &

Boom de muscale cultuurlandschappen in handen van natuurorganisaties jaarlijks inspecteren. Als de landschappen verwaarloosd zijn, zullen beheerders daarop worden gewezen. Als dat niet helpt, neemt Das & Boom sprake noodmaatregelen. Het gaat dan om het snoeien van eeuwenoude heggen, het afrasteren van landschapselementen om vrachtschade te voorkomen, of het weer inplanten van gehavende landschapselementen zoals houtwallen, singels en heggen. De rekening van de spoedreparaties zal worden gestuurd naar de terreinbeherende instanties. Ook landschapselementen van boeren worden geïnspecteerd. De kosten van restauraties bij particulieren die geen uitsstel kunnen hebben, worden bijeen gebracht door sponsorgelden.

Dirkmaat en de zijnen hebben de afgelopen twee jaar speurwerk verricht in door natuurorganisaties beheerde cultuurlandschappen. Zij zijn danig geschrokken. Van een geaccidenteerd natuurreservaat waarin schapen de eeuwenoude graften (begroeide wallepjes) vertrappen en drinkpoelen zijn verwaarloosd. Of van een voormalig proefgebied voor houtwallen waar paarden in zijn gejaagd, die bomen aanvreten en zeldzame vegetatie vertrappen. Dirkmaat: „Het gaat vaak om gebieden die na de grote ruilverkavelingen uit een soort schuldgevoel over de vernie-

ting van het landschap in beheer zijn gegeven van organisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten of een provinciaal Landschap. Je zou dan mogen verwachten dat zulke gebieden daar gekoesterd worden en veilig zijn.” Op enkele uitzonderingen na is er volgens Das & Boom sprake van het tegenovergestelde. „Er staat nu gras en paardenbloemen op de graften. Niks aronskelk, muskuskruid, bosanemoon of sleutelbloem.” Of men vindt het volgens Dirkmaat „wel leuk” om woeste natuur te laten ontstaan. „Meestal vinden jonge beheerders dat aantrekkelijk. Je zet er een paar Schotse hooglanders in en klaar ben je.” Het verlangen naar „oer-natuur” is groot, erkent Das & Boom, maar „het is maar zeer de vraag of dat in het volle, hoogdynamische Nederland de meeste biodiversiteit waarborgt”.

Voor vijfhonderd miljoen euro per jaar zou het typisch Nederlandse cultuurlandschap weer op orde gebracht kunnen worden, zegt Dirkmaat. Is dat veel? „Nee, waar hebben we het over?” Een investering die zich dubbel en dwars zal terugverdienen, zegt Dirkmaat, doordat er toeristen op afkomen. Hij pleit voor meer en vooral structurele subsidie voor de boeren, in plaats van voor zes jaar. „We poetsen de Nachtwacht toch ook niet op voor zes jaar? Dat is voor de eeuwigheid.”